

V. G. PALEOLOG

**DESPRE ERIK SATIE
ȘI NOUL MUZICALISM
MUZICA – GOLUL – SCULPTURA**

GRAFOART

© 2023. Casa de Editură GRAFOART
Toate drepturile rezervate pentru prezenta ediție.

Ilustrația copertei I : Pablo Picasso,
Portretul lui Erik Satie, creion pe hârtie, 1920.

În elaborarea prezentei ediții s-a utilizat lucrarea:
V. G. Paleolog, *Despre Erik Satie și noul muzicalism
cu opt reproduceri pe lângă text*, [Ed. Marvan], 1945.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României :

GEORGESCU PALEOLOG, VASILE

**Despre Erik Satie și noul muzicalism : muzica
- golul - sculptura / V.G. Paleolog. - București :**
Grafoart, 2023

ISBN 978-606-747-183-0

78

EDITURA MUZICALĂ GRAFOART

București, str. Brașov nr. 20

LIBRĂRIA MUZICALĂ GEORGE ENESCU

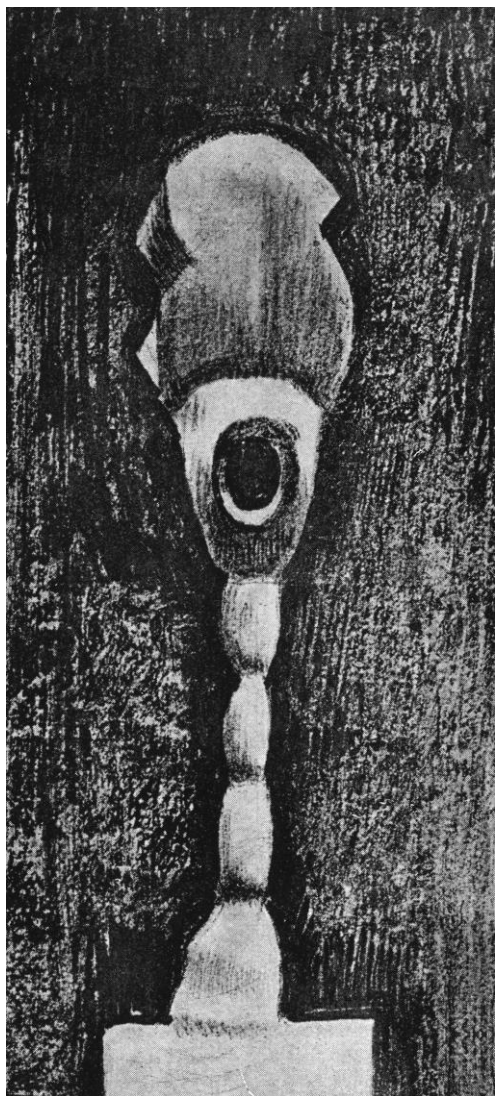
București, piața Sfinții Voievozi nr. 1

TEL. : **0747 236 278 (07-GRAFOART); 021 315 07 12**

E-MAIL : **GRAFOART1991@GMAIL.COM**

COMENZI ON-LINE :

www.LIBRARIAMUZICALA.ro

Cuprins

Definiție.....	11
Cazna de desfacere a muzicii franceze de sub călcaiul wagnerismului.....	13
Program	19
De la Satie la Debussy	23
Anii de ucenicie	25
Ucenic-Maestru	29
Satie și Muzica Românească	31
Satie și Debussy	34
Arcueil.....	39
Reîntoarcerea la ucenicie.....	45
Noul stil pianistic satist	53
Satie învingător	57
Parade	61
Muzica statuară „Mercure”	65
Satie și Brâncuși.....	68
Golul	79
Zăvor.....	85
Vignete.....	87
Reproduceri.....	87

Erik Satie și noul muzicalism.

Definiție

Muzicii contemporane franceze i-a fost hărăzit –în partea ei conducătoare de destine noi și strălucite – să ființeze, să dureze și să înnoiască sub semnul influenței permanente și constantă, dar neostentativă, a enigmaticului geniu ce a fost Erik Satie.

Încetul cu încetul, această figură unică și dintre cele mai stranii prin intențiile ei – lipsite de mobil – de a rătăci auditorul în hățișul burlescului, se înalță, desigur încă inconsistentă, dar mereu și tot mai mult, ca umbra unui munte prăvălită peste hăul țărilor.

Cazna de desfacere a muzicii franceze de sub călcâiul wagnerismului

Pentru deslușire e nevoie să ne întoarcem cu mintea în preajma comemorării Centenarului Marii Revoluții Franceze cam prin anul 1887.

Franța, de două ori răstignită: și în ființa ei și în încrederea superiorității ei în spiritualitate, se ridică cu greu din înfrângerea de la Sedan, împotriva cotropitorului Richard Wagner. Geniul muzical francez nu avea la îndemână să-i opună vreun tânăr David.

Bizet murise prea devreme.

Wagnerismul a-tot-puternic stăpâna despotice lirica franceză, când aceasta nu bătea apa în vechea piuă a trecutului, care de două ori nu poate fi.

Mai mult: influența dramatică și muzicală a lui *Parsifal* părea să amenințe definitiv și literele franceze, înhămate de demult și de dis de dimineață la carul de triumf al wagnerismului prin școala simbolismului literar.

Program

Intențiile muzicale ale lui Satie sunt bine subliniate. Cu primele sale opere dintre 1887–1894 el se așază hotărât împotriva gigantismului grandilocvent și falsului monumentalism patetic wagnerian.

Satie, din ce în ce mai lucid, din an în an mai sigur de el însuși, de adevărul prevederilor sale, propovăduiește o nouă estetică muzicală, a cărei piatră de încercare vor fi cele trei *Preludii* scrise pentru *Fiul Aștrilor*. Acestea au fost concepute ca trei decoruri muzicale a căror funcțiune nu va fi să sugereze, ci să creeze o atmosferă nedefinită, impalpabilă ca parfumul, dar reală ca beția mirosului său; într-un cuvânt, un adevărat climat muzical aerian asemenea aceluia în care Puvis de Chavannes¹ (spre care admirația lui Satie se îndrepta atunci toată și sinceră) reușise să așeze pe Maria Cantacuzino în priveghi de miez de noapte

---

¹ Pierre Puvis de Chavannes (1824, Lion - 1898, Paris) a fost un pictor francez proeminent în timpul celei de-a Treia Republici Franceze (1870-1940); a influențat mulți alți artiști. (n.ed.)

De la Satie la Debussy

Claude Debussy, abia întors de la Bayreuth și încă nescuturat de falsa pulbere aurită a Tetralogiei și nici de momeala liturgică a *Parsifalului*, a sorbit spusul lui Satie cu setea săracului de izvoare, apropiindu-și pe de-a gata noua dialectică muzicală – care nici măcar nu se putea bănuși în a sa *Damoiselle Elue*, dar deformând-o până la desfigurare și compromițând astfel marile făgăduieli ale unui strălucit început ca *Fiul Aștrilor* prin devierea plăpândului „impresionism muzical”, abia înfiripat, în cețoasa atmosferă muzicală debussyistă; de spintecat cu cuțitul în faimosul *Pelléas*, atât lipsit de asemănare cu oul original.

Destinul a vrut ca sămânța noului muzicalism preconizat și, în parte, realizat de Satie, să fie altfel rodită de prietenul său, laureatul premiului Romei.

Debussy încă indecis pe acele vremuri între cele două estetici pe atunci valabile în Franța, wagnerismul de o parte și oficialismul muzical francez pe de cealaltă parte, părea sortit să se arunce de-a-întregul și de-a binelea în brațele muzicii rusești din care se înfruptase

Anii de ucenicie

E timp să dăm ocol mai cu băgare de seamă ființei lui Satie.

Fiind din Honfleur, originar ar fi normand. În neamul lui însă, se încrucișează – de-a lungul a trei generații – trei neamuri. Unui temei străbun normand i se adaugă o parte quasi germanică prin bunică-sa, o alsaciană, și de-a dreptul o altă, scoțiană, prin mama sa, Jane Anton.

Jane Anton moare când Erik abia împlinise doi ani, lipsindu-l de orice influență de din afară, în afară de aceea a gestației și a primelor contacte. Minte a se umple cu ceea ce de obicei se înțeasă o minte de copil de către tatăl său Alfred, o ființă bizară.

Acesta, însetat de a cunoaște, pățimaș de muzică, urând de-a binele orice învățătură silită și după tipicul oficial, va lăsa lui Erik un frâu slobod la învățătură.

Erik va învăța latina și pianul cu un preot; pasiunea sa de muzică se va sterpezi numai sub constrângerea pedantă a mamei sale vitregi, o prea respectoasă persoană în ale

Satie și Muzica Românească

Ori muzica românească, pentru acea vreme, prin caracteristicile sale specifice: sfertul de ton, gama permanent descendentă prin împerecheri de cvinte micșorate, înfățișa pentru auditorul atent o noutate senzațională.

Cercetând ceea ce a putut auzi Satie din muzica românească la pavilionul nostru de la Expoziția din 1899, nu am găsit decât o monografie a muzicilor bizare întocmită de Benedictus în care sunt transcrise alături de muzica anamită³, japoneză, chineză și altele: *Corăbiasca* și un potpuriu întocmit din motive de hore, sârbe și de doine care nu depășesc banalul muzical românesc.

Nimic din neașteptatul muzical românesc.

O gravura însă, din această monografie, redă două aspecte ale tarafului, dintre care unul reprezintă un muzicant servindu-se de străvechiul nostru nai.

Fără îndoială că sonoritățile transparente care fac obiectul principal al muzicalității

---

³ Din regiunea Annam, din centrul Vietnamului. (n.ed.)

β) Notățiune muzicală satistă pentru *Le médecin malgré lui*.

The image displays five sections of handwritten musical notation, each with a title and a corresponding melody. The notation is a simplified form of musical notation, possibly a shorthand or a specific notation system for a particular instrument or voice.

- Valère**: The first section, labeled "Valère", features a treble clef and a 3/4 time signature. A box containing the letter "G" is positioned above the first measure. The melody consists of two measures, with the first measure containing a quarter note and the second measure containing a quarter note and a half note. The notes are numbered 1 and 2.
- Martine**: The second section, labeled "Martine", features a treble clef. The melody consists of seven measures, with the notes numbered 3 through 7.
- Valère**: The third section, labeled "Valère", features a treble clef. The melody consists of two measures, with the notes numbered 8 and 9.
- Martine**: The fourth section, labeled "Martine", features a treble clef. The melody consists of two measures, with the notes numbered 10 and 11.
- Lucas**: The fifth section, labeled "Lucas", features a treble clef. The melody consists of five measures, with the notes numbered 12 through 16.

Reîntoarcerea la ucenicie

3 Morceaux en Forme de Poire reprezintă încheierea celui dintâi chip muzical de a fi, al muzicii satiste.

De la 1887 până la 1903, acest sfert de veac al cărui început muzical sunt cele *3 Sarabandes*, se încheie cu faimoasele *3 Morceaux en Forme de Poire*, formând retrospectiv un bloc, un tot muzical unitar al cărui început și a cărui încheiere aparțin exclusiv scrisului și gândului lui Erik Satie.

Împlinind un sfert de veac de viață muzicală, Satie ia o hotărâre care în neașteptata sa importanță uimește pe toți cei ce-l cunosc.

Satie a luat hotărârea de a se reîntoarce pe băncile școlii și în acest scop neașteptat, se înscrie ca elev regulat și începător la „Schola Cantorum”, condusă pe acea vreme de gravul Vincent d’Indy.

Mirarea tuturor ce-l cunosc el o potolește explicându-și hotărârea prin dorința de a mai învăța tot ce se poate învăța în arta contrapunctului și a compoziției.

Noul stil pianistic satist

Sub pretextul falacios și de neîncredere al observării minuțioase a vieții unor crustacee, Satie scrie într-un stil pianistic nou, concis și uimitor de strălucitor prin simplitate – dar pe care tot el îl și ruinează printr-o spirituală schimonosire a marilor mijloace cu care iluștrii premergători Chopin, Liszt și Debussy (acesta în ale sale *Jardins sous la Pluie*) impuseseră unui public lesne de uluit și ușor încrezător că tot ce e umflat e necesar consistent.

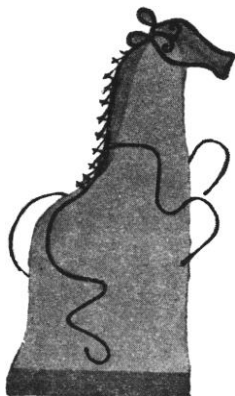
*Étude pour un buste
de M. ERIK SATIE
peint par lui-même,
avec une pensée :
Je suis venu au monde
pas pour dans un temps
d'attente.*

Satie învingător

Urmașii publicului care respinsese programul muzical al *Gymnopediilor* și al *Preludiilor* pentru *Fiul Aștrilor*, care nu primise simplitatea melodică, tonul pur (Klangfarbe), nici izbutirea aceluși climat muzical prielnic nevoii de decor al acțiunii și în sfârșit reacția contra emfazei, contra retoricei muzicale umflate, saturată de fals-sublim și de monumentalul banal – după o întârziere în cețurile melodice pre-rafaelitice și în inconștientul muzical al unui impresionism clorotic, găsec pe Erik Satie și în el pe Mesia muzicalismului profetic.

De multă vreme Debussy orchestrase, după tipicul său orchestral, cele trei *Gymnopedii*. Ravel concertează operele lui Satie de prim-zis, *Sarabandes, 3 Morceaux en Forme de Poire*, subliniind prin mărturie solemnă interesul uluitor al acestei muzici profetice. Subtilul joc pianistic de o altisimă înțelegere muzicală a lui Ricardo Vines, vocea cu golfuri de umbră și cu pridvoare însorite a unei Jane Bathory, alăturarea tinerilor învingători: ca un Honegger, Darius Milhaud, Auric și alții redau

Muzica statuară „Mercure”

Contururile muzicale ale *Paradei*, sunt cu hotare atât de bine trase, încât de bună seamă i s-a putut spune că prin soliditatea plinului său muzical și cu hotare de materie, este tăiată de-a dreptul, ca de o mașină stanță, în materialul sonor.

Nicio fantomă a trecutului.

Nicio inconsistență.

Nicio evocație a umbrelor.

Nicio chemare cu vrăji și farmece la vreo emoție lăuntrică.